

Tengerparti levelek.

III.

A tengeri rák.

La lengua no basta para decir,
ni la mano para escribir todas las
meravillas del mar . . .

Cristobal Colon.

Bizony igaza van Kolumbusz Kristófnak, amikor azt mondja: nem elég a nyelvünk arra, hogy el tudná mesélni, sem pedig a kezünk, hogy le tudná írni azt a sok csodát, amit a tenger magában rejteget. Ezek a szavak jutnak eszembe nekem, valahányszor a mi tengerpartunk tarka szikláit látom. Különösen, ha a tenger szép kék vize elapad és a meredező sziklák tövéből felém ragyog az enteromorfák, eme kétlaki tengeri algák, zöldszelvény sávja.

Nyájas, verőfényes őszi reggeleken ide szoktam járni ezekhez a tarka sziklákhöz. Csónakom nesztele nélkül siklik tova a csöndesen nyugvó vizen. Majd megáll egy-egy kimagasló szirt előtt, ahol álmélkodva nézem a tengeri datolyának sziklába vájt fészket, majd bekanyarodik valami kis öblöcskébe, amit feketésbarna, odvas sziklatömbök koszorúznak, majd pedig barlangszerű sziklaüregekbe hatol, ahol a tenger sóhajszerű suttogással csókolja a szirtes pártot.

Micsoda tündéri kép tárul ilyenkor eleibém. A sziklabarlang nedves, boltíves falain ragyogó virágok lógnak alá. Villogó fényük fehér, zöld, rózsaszínű, kék, sárga, biborszínű szikrákat hány és itt-ott megvilágítja a barlang homályos útvesztőit. Első tekintetre azt hinnéd, hogy megannyi virágalakú, pisladozó fényű, más-más színű villamos lámpás. Pedig állatok ezek. Élő aktíviák. Úgy tűnnek föl, mint a nyíló rózsák, szegfűk vagy krizantémok. De ami meglepő, szinte csodálatos,

hogy ezek a virágok hol becsukódnak, hol ismét kinyílnak, aszerint, amint ezek az állatok viráglevélnek tető tapogatóikat hol behúzzák, hol pedig kiterjesztik.

A barlang nedves falain, vízbenúszó sziklakövein piros, zöld, sárga és violaszínű tengeri növények díszelnek. Közöttük pedig ezernyi ezer ezüsthéjú hal eviczkél, játszadozik, éli boldog világát. De csak addig, amíg meg nem mocszan ennek a tündérszép vízikastélynak hatalmas ura, a nagy ollós tengeri rák, aki ott gunnyaszt a barlang végső üregében és lesi áldozatát.

Violaszinben játszó sötétkék páncélja átesillámlik a tenger kristálytisza vizén. Csupán biborszínű csápja, meg hatalmas ollója tűnik elő koronkint a vízből, aszerint, amint a hullám hol visszavonul, hol ismét nekiloecsan a partnak.

Voltaképpen azért jöttem ide, hogy ökelmém, esetleg az ő kedves életpárját, megcsipjem. A szigony a kezemben magasra emelve. Már azon vagyok, hogy nekivágjak és felnyársaljam. De a kezem, mintha megmerevedett volna, meg se mozdul. A hatalmas állat, amely valami fél méter hosszú lehetett, olyan szép volt, olyan ékes a köntöse, olyan pompás a teste, hogy nem bántottam. Nem győztem eleget gyönyörködni benne. Szerettem volna megfogni, de úgy, hogy a testét meg ne sértsem, meg ne csonkítsam. De hát ez lehetetlen volt, mert a szigonyon kívül egyéb szerszám nem volt nálam. Jó darabig néztem a gyönyörű állatot, midőn egyszer csak megmocszant és úgy tett, mintha menekülni akart volna előlem. Talán észrevette, hogy veszedelemben forog az élete.

Két hosszabb és a két rövidebb, kettéágazó csápját élénken mozgatta. Azután egyet-egyét emelintett rengeteg nagy ollóin, nehézkösen csúsztatva őket előre, valahányszor megmozdult és a sziklán tapogatózott, kutatót, kerestélt velök. Hosszú nyélen ülő, összetett szemei leskelődve néztek ide-oda, miközben szájrészeit,

Egy vizsla emlékiratai.

(Folytatása és vége.)

Ismét élesen hasított a síp hangja. Benne volt abban a megbotránkozás, a méltatlankodás és mindenek felett rémítő hang. Mintha azt mondta volna az a sípszó: „Te piszkos kölyök, megint!”

Egy fél óráig feküdtem gazdám lábánál minden ízemben reszketve. Az a két szelid szem valóságos szikrákat szórt, mialatt szidott mint a bokrot. — Persze a dutyi megint kijárt. Másnap nem történt semmi a lezkeórán. A dícséret sem maradt el, de kisebb adag-

ban kaptam és bizonyos ünnepies komolyság között. Egy kurta „jól van“, de simogatás semmi. A „kis kutyám“ kedveskedő felszólításnak pedig vége. De a legnevezetesebb változás az volt, hogy ezentúl hárman jártunk a gyakorlatokra. Egy korbács volt a harmadik. Ezekből a jelenségekből és súlylál bíró apróságokból sok okos dolognak, tanulságnak a nyitjára jöhettem volna. Emlékszem rá, hogy sejtettem is valamit, de csak homályosan. Ezt a parányi sejtelmet elnyomta bennem a duzzadó életerő, az ifjúság heve és tüze.

Nem időzöm tovább életemnek ennél a keserű pillanatánál. Csak annyit mondom, hogy a pipát, meg a taplót sülyeszténé el

a teremtő. Megint az a pillanat csábított el. Az iszonyú sípolásra természetesen rohantam vissza eszem nélkül. Levágtam magamat a lábához és szepegeve pillantottam fel az arcára. Nagyon komoly volt. De a legnagyobb bámulatomra most nem szidott. Egy kukkot sem szólt; higgadtan, nyugodt méltósággal elnadragolt, azután hazavitt s elzárt a dutyiba.

Sötét magányomban elég időm volt a gondolkodásra. Ekkoráig nem nyúlt hozzám egy újjal sem. Dorgatóriumban volt részem elég, mert semmiféle helytelenséget nem tűrt. De mi lehet annak az oka, hogy a két első kihágásomért csak lehordott és elzárt, a harmadiknál pedig már elfenekelt becsületesen?

Meghánytam vettem magamban mindent. És folyton előttem állott nyugodt, hideg arca. A legkisebb harag, a legesekélyebb felindulás sem látszott rajta. Éreztem a bensőmben, hogy ez a fenséges nyugalom nekem imponál. Egyszermind rájöttem arra is, hogy én visszaeső bűnös vagyok. Ugyanazt a csinýt háromszor követtem el. Tehát a visszaesést büntette meg.

Szégyenkezve lapultam le előre, mikor kieresztett a dutyiból. Szó nélkül tette s egyetlen pillantása sem volt számomra. Ott hagyott a faképnél. Két egész napon át észre sem vett, mintha rá nézve nem is léteztem volna. Kárba vesztett minden közeledésem, minden kísérletem. Pedig tettem eleget. Alázatosan behúzódtam íróasztala alá. Bezzeg most nem parancsolt ki onnan. Gyöngéden, óvatosan a lába fejére fektettem a fejemet. Semmi hatás, sőt le sem pillantott. Járt-kelt a háznál, mintha én nem is volnék. Resteltem a dolgot mód nélkül, de nem változtathattam rajta.

udniüllik a három pár rágásra szolgáló állkapcsát és a három pár fiók- vagy rágólábát, szakadatlanul és nagy gyorsan mozgatta, mintha a hat pár részből álló, egész szájrendezése valami gőzhajó kerék lett volna, amely folyton forog, kavarog, örvénylik a vízben. A szájrészeknek eme szakadatlan mozgása arra való, hogy a lábak tövén, a páncél alatt levő kopolyukhoz:

az állat lélekző szerveihez folyvást friss vizet hajtsanak. De ime, egyszer csak nagyot lóditott a testén, mire lassan, lomhán, szimatolva czammogott a sziklás talajon. Egyre elevebben forgatta fürkésző szemét és mozgatta csápjait. Nemsokára ismét megállapodott és mozdulatlanul lapult meg a sziklán. A szeme, a csápjai is úgy tűntek föl, mintha egyszerre megmerevedtek volna. Bizonyosan valami jó falatot vett észre a vízben és leste, mikor rohanjon neki. Egy pillanat műve és a rák hirtelen fölemelkedik, uszókáit szétterpeszti, nagyot csap legyezőszerű farkával és villámsebessen eltűnik a vízben. Most már üthettem a nyomát. Hiába lessem, hogy ismét megjelenjen, csak nem akart mutatkozni. Erre a szigonyt visszahelyeztem a csónakomba és tovább eveztem . . .

Az ollós tengeri rákot (*Homarus vulgaris*) elég gyakran fogják a mi tengerpartunkon. Szereti a szik-

lás és köves partot, ahol többnyire 10—50 méter mélységben él. De azért megél a sekélyes vízben is. Az akváriumokban nem ritka vendég és hamar megszokja a rabságot. Eletszokásait a fogságban könnyű kiismerni. Szívesen rejtőzködik valami zugolyban, tekintélyesen és biztosan lépked a sziklákon és ha izgatják, nagyon élénk és jól tud védekezni. Mindig gyanakvó

szemmel kíséri társait, akikkel nem egyszer elkeseredett harcra vív. Megesik néha, hogy a küzdelem hevében egyik vagy másik ollóját is elveszti, amit vedléskor ismét visszanyer. A tengeri rák, ha támad, bátor, merész és vakmerő.

Akkor is nekimegy az ellenségnek, ha tudja, hogy erősebb nála. Azonban a nyolczkarú poliptól, a tengernek eme legveszedel-

mesebb rablójától, nagyon fél. Mert ha nem kerülheti ki és kénytelen vele megbirkózni, csaknem mindig ott pusztul el az ő karjai között. Ha észreveszi, eszeveszetten menekül előle és az ő sziklavarába rejtőzködik. Oda azután nem egykönnyen hatolhat be valaki. A vár kapujában két rengeteg nagy fegyver irányul az ellenségre, a rák hatalmas ollói.

A vedlés időszakában nagyon gyáva a tengeri rák. Ha meg akar nőni, kénytelen levetni magáról

V.
Levetett szarvasagancs. 1899.
Báró Born gyűjteményéből.

A harmadik napon egy szelid kéz érintését éreztem a fejemben. „Hogy vagy Rofi?” Még nem „Rofim”, csak Rofi. De nekem egyre ment. Talpra szöktem szunyókálásomból és olyan kalamajkát jártam örömben, hogy majd felvettem a házat.

Hanem azután ki is tettem magamért a mezőn egy félóra múlva. Azt hiszem, felülmúltam az összes őseimet. Úgy ment minden gyakorlat, mint a karikaesapás. Pontosan végeztem mindent. Ha fekvésre kommandirozott, úgy vágtam le magamat a földre, hogy szinte nyekkentem. És a legnagyobb meglepetésemre a hatás nagyon mérsékelten mutatkozott. Egy pár komoly, kurta „jól van”, semmi egyéb.

Ez a fagyos modor zokon esett, de később rájöttem a nyitjára. Kötve hitt a komának. És nem hiába.

Annyit mondhatok, hogy ő jobban ismert engem, mint én önönmagamat. Meg voltam róla győződve, hogy visszaeső bűnös többé nem leszek. Ő pedig meg volt győződve, hogy az leszek. És neki volt igaza.

Egy napon más tájakra mentünk. Szép füves mező, luzerna-, lóhere-táblák váltakoztak. Az uram nagyon komoly volt s a nyári nap meleg fényében még a vezényszava is ünnepélyesebben hangzott, mint máskor. „Előre!”

Magas gyönyörűséggel kezdtem meg az én kedves galoppomat. Elnyulott testtel, felemelt fővel járnai a táncot. Ennél pompásabb multság nem lehet a földön. De ime, az orrom valami illatot kap fel s én mintha kővé váltam volna, megdermedek.

Ahá, hát ez az én hivatásom! Tisztába jöttem vele egyszerre. Félszemmel az uramra pillantva, láttam arcán a meg-

elégedést, a jóleső gyönyörűséget. Az első állás. Csak az első esők érhet fel ezzel.

Brrrrr! Két fogoly kirebbent. De az orrom még mindig friss szimattal volt tele. Brrrrr! Most három. Állottam mint a szobor. Brrrrr! A falka többi része.

Elég higgadtan viseltem magamat. Ámbár őszintén megvallom, hogy úgy az utólja felé lett volna egy esőpp kedvem néhányat ugrani utánuk. De a vezényszó harsányan felhangzott: fekdj! Egy kissé huzalkodva fekdtem le és édelegtem a lassan fogyó szimatban.

Gazdám megsímogatta a fejemet és megdicsért. Ez jól esett. Azután kerestünk tovább és én újra meg újra állottam.

Más állatnak, köztük természetesen az embernek fogalma se lehet arról, mit érezünk mi vizslák a vad szimatjánál. Felséges, túlvilági élvezet az. Mikor megdermed egész testünk, megáll a szívünk verése a kéjes gyönyörűségtől. Ilyenkor lehet mi tőlünk palermói püspök akárki. Csak Mahomed hívei érezhetnek ahhoz hasonló gyönyört a hetedik égben, az édesen bájos, harmattestű hurik között, rózsailatú dohányt füstölgetve csibukjaikból.

Nagyon jól éreztem magamat. Egy egész derült világ nyílt meg előttem, telve igaz örömmel, magas élvekkkel. Tehát vége az unalmas tanulásnak, az örökös hasalásnak, hívásnak, üres jövőnek-menésnek. Most már nem bántam, hogy vizslának teremtet az ég. Galopp-ütemben szelni a mezőt, felkutatva a vadat; hallgatni a puska dördülését; látni a szárnyast lepottyanni a levegőből; szemlélgetni gazdánk derült arcát, mikor pompás

erős pánczélját, amely persze nem igen szokott kitá-
gulni. Ez a dolog az első évben nyolcszor vagy tiz-
szer, a második évben ötször vagy hétszer és ha már
fölcseperedett, tehát az ötödik évtől kezdve, minden
esztendőben egyszer esik meg vele. Ilyenkor a rák
gyöngélkedő, beteges és tehetetlen. Visszavonul fész-
kébe és több napig böjtöl. Rá nemsokára leválik testéről
a pánczél és puha, új
köntös képződik alatta.

Erre a pánczél
háti része fölreped,
kettészakad és az állat
nagy erőlködéssel és
még nagyobb kínnal
kibúvik a régi gunyá-
ból. A gyomrában levő
rákszemek segítségé-
vel a rák teste lassan-
kint növekedik, amíg tud-
niillik a pánczélja újra
meg nem keményedik.
Nem is hagyja el addig
a fészket a tengeri rák,
mert puha testét még a
saját fajbéli rokonai sem szok-
ták megkímélni és ha szerét
tehetik, megtámadják és meg-
eszik. A tengeri rák többnyire
hallal táplálkozik, de azért megeszi a kisebb
rákot, vagy kagylót is, melynek kemény
héját erős ollójával könnyen szétmorzsolja.
Sőt a tengeri sünt is megtámadja és tüskés bőrét föl-
aprítva, kieszi belőle a húsát. A döglött halat job-
ban kedveli, mint az elevent. És ha olyan mennyiségre
akad, amit nem bír azonnal megemészteni, lyukat ás
a homokba és a fölösleges táplálékot beleásza. Ezt a

VI.
Levetett szarvasagancs. 1900.
Báró Born gyűjteményéből.

műveletet az akvárium látogatói gyakran tapasztal-
hatják. A homár húsa fehér, tömött és nagyon ízletes.
Ezért azután rengeteg nagy mennyiségben halászszak.
Csupán Európában 5—6 millió darab homárt fogdos-
nak össze minden esztendőben. Legtöbbet fognak Nor-
végiában és Svédországban. Ennek a két országnak a
homárkivitele közel két millió darabot tesz ki egy
évben. Ebből Angliába
visznek csaknem egy
milliót és Hollandiába
több mint fél milliót.
A norvég homár-halá-
szok többnyire eleve-
nen szállítják Angliába
busásan jövedelmező
portékájukat, még pe-
dig dupla fenekű, ten-
gervízzel telt könnyű
vitorlás bárkákon. Leg-
több homárt fogyaszt
Angolország. A Norvégiá-
ból és a Helgolandból im-
portált mennyiségen ki-
vül, magából az országból
is rengeteg sok homár
kerül a nagyobb angol városok
piaczaira. Skótországból és a britt
szigetekről százezrekre megy a
Londonba szállított homár száma.
Angolországban nagy medenczék-
ben helyezik el a kifogott rákot, a melyek-
ben 50 ezer darab kényelmesen élél 1—2 hónapig, úgy,
hogy mindig friss árút kaphat ott az ember. Ezek az
úgynevezett homár-parkok. Hasonló parkokat látni még
Norvégiában, Franciaországban és különösen Ameriká-
ban, ahol a homárhalászatot sokkal nagyobb mérték-

zsákmánynyal ballagunk hazafelé. Remek egy pálya. Csak hadd
legyen palermói püspök, akinek tetszik.

Pedig hát esalódtam. Mert úgy látszik, hogy a esalódás
nem csupán az ember életét kíséri. A vizsla számára is sütöttek
ebből a keserű kenyérből.

Valami különös szímat ütődött az orromba. Ezt még nem
ismertem, fogalmam se volt róla, miféle vadé lehet. Persze áll-
tam mint a ezövek. Néhány másodperc múlva felpattan előttem
egy négylábú állat és nyargal mint az istennyila. Én azt hittem,
hogy nekem most legelső és legszentebb kötelességem az örült
módjára futó vadállatot nyakonesípní. Utczu, vesd el magad . . .

„Feküdj!” Dörgött utánna a jól ismert hang. Na persze,
azt a bolondot már nem teszem. Ilyen kitűnő alkalmat elszalaj-
tani. Vágtattam szakadásig, de a távolság egyre nőtt köztem és
az örült vad között.

Most a síp éles hangja is beleszólt a versenybe. Mint a
kétségbeesés, mint a szemrehányás, úgy metszette a fületem. Itt
baj van, gondoltam magamban és abba hagytam a futást.

Gazdám csak állott a helyén, mint az oszlop. Én pedig
szaladtam vissza hozzá, de sokkal kevesebb buzgalommal, mint
előbb a vad után. Már távolról vizsgálgattam az arezát és go-
nosz sejtelveim támadtak. Husz lépésnyiről már csak sompo-
lyogva mertem közeledni; láttam jéghideg tekintetéből, hogy
rossz fát tettem a tüzre.

Lábhoz parancsolt, lefektetett és lehordott kegyetlenül.
Sokszor hangoztatta ezt a két szót: „pfuj nyúl!” Hát nyúl volt
a bitang, akiért kikaptam. Ilyen keservesen szerzi ismereteit a

vizsla. De legfájdalmasabban esett, hogy nem folytattuk tovább
a mulatságot, pedig a nap még jó magasan állott az égen. Vezet-
ékre vett, egyre szidott útközben is, otthon meg bezárt a sötét
kamrába. Egy tálka vizet tett elé, egyebet semmit.

A következő kirándulásnál megint nyulat állottam. Már a
dutyiban eltökéltem, hogy nem bomlok utána. Ha nem szabad,
hát nem szabad. Azután miért keserítsem azt a jó embert. De
hát vizsla tervez, Isten végez. Kiszökök a csinos süldő, én meg-
pillantottam és vesd el magad. Az első tapsi öreg legény volt,
tehát azt gondoltam, hogy csakis a vén nyúl után nem szabad
futnom, a fiatalságot azonban üzhetem bátran. Botor egy gondo-
lat volt természetesen, de hát már amilyen telik egy kezdő
vizslától.

Persze dörgött a „feküdj” megint és sivított a síp érczes
hangja. Most már resteltem a dolgot és szégyenkezve sompo-
lyogtam a gazdám lábához. A mulatságnak ismét vége lett. A
szidásból még nagyobb porezió, a dutyiból egy órával több.

Néha összejöttem egy pár vizslatársammal. Különösen sze-
rettem Bandi bácsit, ezt a komoly, méltóságos magatartású öreg
urat. Pompásan tudta elbeszélni tapasztalatait, vadászati élményeit.

Egyszer, csak úgy odavetőleg, kérdezi tőlem:

— Ismered-e már a zsákot öcsém?

— Mi az urambátyám?

— Zsák, taeskö. Nem voltál még benne?

— Nem én.

— Akkor nem is tudod, hol lakik a magyarok istene.

Kértem, hogy magyarulná meg a dolgot.

ben üzik, mint Európa összes államaiban együttvéve. New-Yorkban, Bostonban egy-egy millió homárt esznek meg minden esztendőben. Ahol ilyen parkok nincsenek, ott a kifogott homárt nem szállítják el mindjárt, hanem lyukakkal ellátott, vízben úszó halasládákba gyűjtik. És csak akkor kerül rá a sor a szállításra, hogyha nagyobb mennyiség van együtt.

A homár nem tűri a hideget, azért a szállításnál ügyelni kell rá, hogy alacsony hőfoknak ne legyen kitéve, mert akkor könnyen elpusztul. A megfagyott homárnak a húsa nem ízletes. Nyáron a nem eleven homárnak a húsa néhány óra alatt megromlik. Az ilyen homárnak az élvezete könnyen megárt az egészségnek. Legízletesebb a húsa nyáron, tudniillik az ivás időszakában. Legtöbbre becsülik a húsának ama részét, amely a fejtorában van. Az ollójának a húsa jobb, mint a farkában levő. Igen nagy mennyiségben kerül a kereskedelembe konzervált állapotban is. A kifogott homárt azonnal megfőzik és levegőmentes bádogszelenczékbe rakják a húsát. Világhírűek a helgolandi konzervgyárak. Itt készítik az úgynevezett „korona-hummert“.

A tengeri rákot többnyire éjjel fogják, erre a czélra fűzfavesszőből fonott kosarakban. A mi tengerpartunkon is így fogják. A kosárnak a neve nálunk

„nassa.“ Ezekbe a homárfogókba döglött halat vagy tarisznya-rákot tesznek csalétek gyanánt. A homár csakhamar megérzi a csalétek szagát és a szűk nyíláson befurakodik a kosárba, ahonnan azután nem bír többé kiszabadulni. Nagy óvatosan szedik ki a kelepceből, mert az ollójával akkora erőt fejt ki, hogy könnyen kettészelheti az ember ujját. A kézrekerített ráknak az ollóját megkötik spárgával, nehogy a szállítá-

alkalmával egymást megsértsék vagy megöljék. Minőségre nézve legjobb a norvég homár. Utána következik a svéd, a helgolandi, az angol, a hollandi, meg a francia. A norvég és a svéd homár színe többnyire sötétbarna, a hollandié szürkés-kék, a francziáé hol világos-, hol sötétkék vagy sárgás-barna. — Akadnak azonban itt-ott olyanok is, amelyeknek a páncélja ró-

zsaszínű, piros, narancs-sárga, violaszínű és fehéres színű. A homár igen szapora állat s ép ez az oka annak, hogy a rendkívüli nagy

fogyasztás mellett sem pusztul ki a tengerből. De még a száma sem csökken. A nőstény

homár nyár derekán valami 20 ezer petét rak le. — A fark gyűrűin ágas, sertékkal ellátott láb alakú függelékek vannak, melyek a peték lerakására valók. A nőstény homár hű gondját viseli a petéinek. Farkát hol a napnak fordítja, hol beárnyékolja, hol pedig a

VII.
A 7-ik évben (1901) lelőtt szarvas agancsa.
Báró Born gyűjteményéből.

— Szívesen, de azután óvakodj tőle, annyit mondok. Én abban a szent meggyőződésben veszek majd búcsút az árnyékvilágtól, hogy a mi kétlábú állattársunk, az ember, sokat kíván tőlünk.

De minden kívánsága közt legbolondabb az, hogy ne szaladjunk a kipördülő nyúl után. Vajjon szeretné-e ő kelme, ha egy felsőbb hatalom megtiltaná neki, hogy a szoknya után fusson. És ha mégis teszi, ugyanabban az elbánásban részesülne, amiben mi. Én is a legnagyobb passzióval űztem a tapsit tanuló koromban. Korholás, korbács, nádpálcza, mind nem ért semmit. Egy kegyetlen nyúlhajsza után a gazdám kísérője nyakon csíp és bedug egy zsákba. Nem voltam egyedül, egy döglött nyúl is volt benne. El nem tudtam képzelni, hogy miért kerültünk mi együvé abban a feneketlen sötétségben. Nem sokáig kellett várnom. Amint be volt kötve a zsák szája, esili-puhii. Azt hittem, hogy egyetlen bordám se marad épen. Úgy elpáholva vizsla még nem volt, mint én. Hektor pajtásom a harmadik határban vadászgatott és hallotta az ordításomat. Nos, szerelmetes szép öcsém, ez a zsák. Tanácsos lesz meg nem ismerkedned véle, mert biz' Isten, fené egy portéka. Jusson gyehennára a feltalálója.

— Hát a döglött nyúl mit keresett a zsákban? — kérdeztem Bandi bácsitól.

— Emlékeztetőül, öcsém, hogy ne bolonduljak utána. De ezt csak a harmadik elzsákolás után tanultam meg.

— No én ettől nem tartok.

— Ugyan miért?

— Nagyon jó szíve van a gazdámnak!

— Lári-fári, öcsém; kihozzuk mi a türelméből olykor a jó öreg Istent is. Ezt el kell ismernünk.

Igazat kellett adnom a sokat tapasztalt öregnek, mert jó magam is nagyon sok bolondot cselekedtem. Hanem azért zsákba nem kerültem soha. Egyszer-kétszer megugrottam még a nyúl után, de azután végkép felhagytam vele. Ezt nem dicsekedésképen mondom, mert nem annyira az én érdemem, mint inkább a gazdámé. És mi türes-tagadás benne: a nádpálczáé.

Sokszor hallottam vadászatokon ezt a kifejezést: „jó vizslával vadászni élvezet“. Meghiszem azt. Hanem hát megfordítva is áll ám a tétel: „jó gazdával vadászni élvezet“. Mert szó ami szó, de be kell vallanom azt a gyöngeségünket, hogy a vezetésünkhöz érteni kell. Hányszor láttam olyan czifra harisnyás, kinyalt-falt stüssit, aki vizslája vezetésében butább volt minden négy lábúnál. Folyton szólítgatta, dirigálta, füttyült, sípolt örökké, kiabált, ordítózott úgy, hogy szegény pályatársam azt sem tudta, melyik lábára álljon. Sőt olykor egészen megbolondult az örökös kommandírozásban. Ilyenkor azután neki a csizmasarokkal és járta a „bitang, gyalázatos dög“.

Hát azt mondom, hogy a vizsla is jól válaszszza meg a gazdáját. Annak a sok káromkodásnak, ordítózásnak, dögnyözsének nem mindig a vizsla az oka. Sokkal jobban megérdemelné ezt a vadász úr a legtöbb esetben. Mert ha vannak vastag, hájfejű vizslák, vannak ám vastag hájfejű vadászok is. Ezek azt hiszik, hogy nekünk nincs lelünk, csak párak vagyunk. Hogy mink nem gondolkodunk, nem érezünk, nekünk nem fáj a szidás, a verés, a méltatlan bánásmód; hogy mi nem ismerjük az örömet,

fark függelékeivel friss vízzel öblögeti. A megtermékenyített pete fejlődése teljes hat hónapig tart. A kikelt lárvákat az anya egy darabig magával hordozza és ha véletlenül elszélednek, a farka alá tereli őket. A fiatal rákok híven ragaszkodnak a szülőhelyükhöz, sőt akkor sem távoznak el onnan, ha nagyra nőttek. A lárvák, amelyek csaknem szakasztott olyanok, mint az öregek, — tehát nem alakulnak át, mint a többi rákfélék, — ha elhagyják anyjukat, nagy sebesen forogva úszkálnak a vízben; a negyedik vedlés után, valami 30 vagy 40 nap múlva, elvesztik úszószervüket és leereszkednek a tenger fenekére, ahol azután ide-oda mászkálnak, akárcsak az öregek.

A homár csak az ötödik esztendőben lesz ivadékképes. Azért némely országban az öt évesnél fiatalabb homár fogását az állam szigorúan megtiltja. Sem Angliában, sem Franciaországban 20 cm.-nél kisebb homárt nem szabad elárusítani. Némely országban az ivás időszakában sem engedik meg a homárhalászatot. Skóciában június 1-től szeptember 1-ig, Helgolandban pedig július 15-től szeptember 15-ig tilos a homár halászata.

A tengeri rák igen szívós állat. Megesett például Amerikában, hogy vasúton való szállítás alkalmával valami hús darab homárt felejtettek egy vasúti kocsiban. A rákok két álló hónapig voltak a kocsiban és a mikor rájuk bukkantak, még mindig ép, egészséges állapotban voltak.

A homárt legújabban tenyészteni is szokták. Angliában és Norvégországban már nagy mértékben üzik ennek az értékes és drága ráknak a tenyésztését. Legtöbbet tenyésztenek azonban Amerikában. Néhány év óta a Neilson-féle költőkészülékkel tenyésztik a homárt. És az eredmény fölötte meglepő. Amerikában az első éveken nem kevesebb mint 100 millió homárt neveltek föl és telepítettek el ezekkel a költőkészülékekkel. A múlt esztendőben azonban ez a szám már

kétszer akkora lett. Legkivált Újfundlandban tenyésztik nagyban ezt a rákot, ahol most már majdnem minden öbölben vagy kikötőben találni Neilson-féle költőkészüléket.

A mi tengerpartunk hosszában is elég gyakran fogják a homárt. De persze nálunk vajmi keveset törődik az állam ennek az értékes ráknak a rendszeres és okoszerű halászatával. Tenyészteni is lehetne nem egy helyen. Hiszen tengerünk természeti viszonyai s tenger mellékünk sziklás partja nagyon is alkalmasak a homártenyésztésre.

A magyar-horvát tengerpart csöndes öblöskéiben meglepő eredményeket lehetne elérni ennek a hasznos és becses ráknak a tenyésztésével. Így például a buccari-i zárt öblöt, amely csaknem szakasztott mása a homártermelő norvég fjordoknak, terjedelmes és nagy jövedelemmel járó homárparkká lehetne átalakítani. Es szintúgy a többi öblöt is, egészen le Carlopagoig, ahol a Neilson-féle költőkészülékekkel való tenyésztés bizonyosan ugyanazzal a sikerrel járna, mint akárcsak Újfundlandban. Ezzel azután nemcsak nagyot lendítenénk az amúgy is nagyon elszegényedett tengerparti népünk nyomorult sorsán, amely egyre nagyobb számban vándorol ki Amerikába, hanem magának az államnak a bevételei is jelentékenyen gyarapodnának.

Garády Viktor.

A magyar zoologusok működése.

A K. M. Természettudományi Társulat november hó 8-án tartott szakülésén elsőnek *Krécsy Béla* tartott előadást a bölények jelenlegi állományáról Észak-Amerikában.

Az észak-amerikai földművelésügyi ministeriumtól kapott értesítése szerint, bár a szám pontosan meg nem állapítható, annyi bizonyos, hogy az összes állomány nem tesz ki 1000 darabot. Hogy ennyire kipusztult ez az érdekes nagy

a bánatot. Példányképe volt ezeknek a vadászoknak az öreg Gyuri bácsi, az ő ménkő nagy karikásával a nyakában. No, amely vizsla ő hozzá került, annak a sorsa meg volt pecsételve. Rendesen sánta, sikot, meg félfarú vizslái vannak az öregnek. Oka mind-ezeknek természetesen a karikás. Ahol ő vadászott, hangos volt a mező. Egy pillanat nem sok, de ennyi időre sem állott be a szája. Közbe-közbe, változatosság okáért, iszonyú káromkodások, a karikás csattogása, kutya-sivalkodás. A műtét alatt az öreg úr arca vörös volt, mint a rák, halántékán kidagadtak az erek, „hű társa” pedig kilógó nyelvvel, eldőlve pihegett a tarlón. Néha úgy kellett fellocsolni a félig holt állatot, ha víz akadt a közelben. Ha víz nem volt, izzadságát törülgetve, szuszogva várakozott az öreg, míg Lord kiheveri a kenést, azután sántikálva, félig letört farral adják át magokat a vadászat gyönyörűségeinek.

De Lord is kifogott ám az öreg úron, mikor szokásait és esontos kezének a járását kitanulta. Rendesen nézeteltérés volt köztük, mihelyt mérges hangon magához hitta Lordot. Ez azt jelentette az öreg úr szerint, hogy „kedves vadásztársa” hibát követett el, amiért lakolnia kell. Lord más nézetben volt és nem ment, hanem biztos távolságban lefeküdt. Az öreg úr elkezdte szép, nyájas szavakkal esalogatni: „Lardoescám, kis kutyám gyere, ide gyere”. Lardoeska hallatlanná tette. Ekkor az öreg úr csendesen megindult Lord felé, folyton hivatgatva és az újjaival esettengetve. Lord felkelt és tíz lépésnyivel tovább kullogott. Ez így tartott néha egy félóráig is. Hasztalan volt minden édesgetés, hízogó, nyájas szavak; mihelyt az öreg úr közeledett, Lord ugyanannyira távolodott. Végre azután dühbe jött, lekapta a ka-

rikást és mint a fergeteg, káromkodva rontott Lord felé, hogy majd nyakon esipi. Csakhogy Lord se volt ám rest, vesd el magad. Neki a határnak. Olykor csak másnap, vagy harmadnap találkoztak otthon.

Nem irigylem a sorsát annak a pályatársamnak sem, amelyik a vitéz Makkabeusok utódja kezére kerül. Ez az újdonsült híve Nimród ősapánknak még csak nem is konyít a vizsla vezetéséhez. De mivel a fiatal báró nagy kedvelője a vizslának, hát természetesen neki is szerezni kell egyet. Mód nélkül szeretné, ha ingyen juthatna hozzá, de ez hosszas szimatolgatás után sem sikerül. A kitanított vizsla pedig drága; négy-öt mázsa gyapjut vehetne az árán. Erősen alkuszik, törí az árát, mert érthetetlen számárságnak tartja, hogy a fiatal báró az első szóra kidobott négy darab százast egy vizsláért. A vágott farkú Káro az övé. Új rajta minden, a karlsbádi bergsteigertől kezdve a fajtollas kalapig. Gyönyörködve nézeget végig-hosszig magán s nem esekély önteltséggel szedegeti a bergsteigert. Vadászat! Milyen új, milyen szokatlan valami. És mennyire úrias! Ez tetszik neki legjobban. A vadász-czimborák lopva gyakran összepislantanak. Főként a két czingár lábszár van kiteve a kujon tekinteteknek. Veszedelmesen hasonlítanak a lőshöz.

Ő is figyel és nézeget, hogyan hordja más a puskáját. Szeretné eltanulni a legelegánsabb puskahordást. Leginkább a fiatal bárót majmolgatná. Ennek a könnyed, elegáns járása tetszik neki legjobban. De az eredmény úgyszólván semmi.

Káro húzni kezd. Vajjon mit akarhat az a kutya és ő most mit tegyen? A távolabbi szomszéd füttyent a saját kutyájának

emlős, annak oka a már mérszárlnak nevezhető vadászat volt, melyet igen sokan szabadon űztek. Most már törvény által van védve az állat, de kimulását alig lehet megakadályozni. Szelidítése nem sikerült s fogságban nem szaporodik.

Az előadás kapcsán *Dr. Horváth Géza* felemlítette, hogy Lithvániában s főleg a Kaukázus északi oldalán még meglehetősen számban él a bölény s az állomány körülbelül 7—800 drbot tesz ki. Ezeknek vadászatát is tiltja a törvény.

2. *Dr. Bálint Sándor* „Az idegrendszer vezető elemei az Arthropodák-nál“ czimen tartott szabad előadásában nagy vonásokban ismerteti az idegrendszer szerkezetére irányuló kutatásokat a múltban s azután áttér a jelenlegi ismeretek változására.

Jelenleg két irány követőinek felfogása áll homlok-egyenest szemben egymással. Az egyik a nevron-theoria, melynek alapjául a *Golgi* chróm-ezüst módszerével előállított készítmények szolgáltak *Ramón y Cajal*-, *Retzius*-, *Lenhossék* és másoknál, de amely készítmények az idegrostok és dúcsejtek szerkezetétől egyáltalán semmit sem tárnak föl a kutató bűvárok előtt. A nevron-elmélet szerint minden egyes dúcsejt a hozzátartozó nyúlványokkal együtt teljesen önálló, független egységet alkot s csak kontaktus útján jutnak egymással összeköttetésbe. Kifejti ezen felfogás téves voltát, mely a módszer tökélytelenségén alapszik.

A másik irány, melynek megalapítója *Schultze Miksa* volt s jelenleg *Apáthy István* az, ki kétséget kizárólag tudta bebizonyítani a *Schultze*-től inkább postulált, mint biztosan látott vezető elemeit (a primitivus fibrillumokat) az idegrendszernek, melyek szerinte sehol sem végződnek, hanem egy összefüggő, sehol meg nem szakadó hálózatot alkotnak az idegrendszerben és az érzékszervekben. Ismerteti a primitivus fibrillumok tulajdonságait s megjegyzi, hogy tévednek azok (pl. *Bunge*), kik vázrészeknek tartják, mert bizonyos kezelés mellett a többi idegalkatrészekkel szemben nagyon ellentállónak mutatkoznak. Legközelebbi bizonyíték a primitivus fibrillumok vezető volta mellett az, hogy az érzékszervek sejtjeibe is behatolnak s ott hálózatot alkotnak, holott az idegrostok többi alkatrészei mind elmaradnak.

bizonyosan azt kell tenni neki is. Megeselekszi. De Kárónak van annyi esze, hogy nem hallgat rá. Dühbe jön, mert az mégis halhatatlan, hogy egy százhusz forintos, kétszáznegyven koronás kutyába se vegye az ő fütyténtését; hozzá rohan és az egy forint ötven krajczáros, három koronás új korbácesal végig húz Kárón. Brrrr! A fogoly-falka nagy cserregés, csattogás közt kirebben. Lövésről természetesen szó sem lehet. De Káro szálnalmas pillantást vet az új gazdára, mintha mondaná: óh te jámbor!

Ezzel a Káróval történt, hogy egy vadászon megette az ebédre hozott kövér libamáját. Ezért félig agyonverettétvén, a gazdája azon tűnődött, vajjon mennyit adnak a bőreért.

Kedves emlékeim közé tartozik az ebéd valamely árnyas fa tövében. Mások nagy kedvetlenül oda dobtak egy darabka kenyert a Hektoroknak és Misseknek. Az én gazdám gondosan felaprította és papiroson tette előmbe; legtöbnyire volt a kenyérke közt valami ízesebb falat is, túró, sajt héja, vagy más efféle. Néha a kalapjában hozta a vizet számomra, ha másként nem juthattam vízhez. Ez a kedves gondoskodás és figyelem nagyban növelte önérzetemet és nem tagadom, hogy nem kevés büszkeséggel tekintettem végig pályatársaimon.

Most már öreg vagyok, azt sem tudom mikor rántják ki alólam a pokróczot. De azért, ha gazdám a fogashoz nyúl, puszkáját, táskáját a vállára akasztja, visszanyerem ifjuságomat és fürgé kedvvel lépkedek mellette a mezőre.

Óh isteni, óh felséges vadászat! Van-e hozzád fogható gyönyörűség a földtekén? Emlékeid itt rajzanak előttem, elkísérnek síromba is. És esontjaim megmozdulnak, fürgé lábaim készen lesznek a galoppra, ha meghallom odalent a vezényszót: „Előre!”

Bodon József.

A fibrillumok az eddigi vizsgálatok szerint legvastagabbak a férgéknél, legvékonyabbak az emlősöknél és itt sokkal számosabbak is. Az Arthropodáknál hasonlóak az emlősökéhez. Ismerteti a dúcsejtek valószínű feladatát a *Kupfer-Apáthy*-féle fölfogás szerint (áramindítók) és a *Bethe* végezte kísérleteket a *Carcinus*-on, melylyel be akarta bizonyítani, hogy a dúcsejteknek csak tápláló szerepük van.

Fejtegeti, hogy a dúcsejteknek csakugyan áramindító és földolgozó szerepe van, amint ezt *Apáthy* véli. Emellett bizonyít a bogarak egyes testtájainak nagy önálló életképessége s a rájok jellemző életműködések végzése még a test megfelelő földarabolása után is kellő kezelés mellett.

3. *Krenedits Ferencz* ministeri fogalmazó az *Állatok regevilága* című munkájának záró-fejezetéből: a *Rovarok regevilágá*-ból olvasott föl néhány részletet. A fölolvastó részben azokat az érdekes vonatkozásokat fejtegette, amelyeket a rovarok világáról az antik mitológiában, a nép-mondákban, közmondások és népköltésben talált a hagyományokban.

5. *Dr. Entz Géza* elnök bejelenti, hogy az önálló zoológiai folyóirat ügyében kiküldött bizottság előbbi beadványát egy részletes költségvetéssel kiegészítette s azt a Természettudományi Társulat Választmányához benyújtotta.

—82.

Megfigyelések.

T. Szerkesztőség! Az alábbi eset folyó évi augusztus hónapban Kassán történt, ahol akkor a „császár kenyérét“ ettem. Egyik budapesti kollégámmal a kantinba mentem, melynek ajtájában érdekes látványosság kötötte le figyelmünket. Egy himveréb s egy egér viaskodtak életre-halálra. A veréb erősebb volt s csőrével addig vagdosta a kimerült egeret, míg annak hátáról s ágyékáról a hús levált. Kollégám elriasztotta a szárnyas gladiátort, aki az akáczfán nagy cserregéssel fogadta a pajtások hódolatát. Odébb álltunk. A kis inkvizitor újból lejött, a küzködő egér fejére néhány ütést mért, azután zajongva fölszállt ugyanazon akáczra s hosszú ideig gyönyörködött a legyőzött áldozatban.

Egy másik érdekes eset adta elő magát nálunk (Kassán) f. évi május havában. Előrebocsátom azt, hogy a Poprád alsó völgyében, valamint egész Szepesben nem található szarvas, kivéve azt a néhány példányt, mely a Coburg hercegi területéről átkerangol a határon. Kivételt képeznek a javorinai s landoki vadaskertek is. — Két ismeretlen kopó, honnét, honnét nem, két szarvasbikát hajtott. A kifáradt állatok nekimentek a Poprádnak s a vízben szembeszálltak a csaholó kutyákkal. A nagyobbik bika, egy szép 12-es, fölhasította az egyik kutyát, azután újból nekiiramodott az erdőnek, követe az egyik kutyát. A másik, egy fiatal, villás bika, kimerülten megmaradt a vízben. Egy arra menő tót asszonynak megtetszett a szép „tinó“, nyakára csavarta kendőjét s magával vonszolta a kimerült állatot. A bika követte az asszonyt s a legközelebbi réten megkötözték a pásztorok. Így került hozzánk a ritka állat, elneveztük „Jancsi“-nak. Az elővigyázatlan kezek s a dűrva kötél feltörték a lábait. Gyógyítottuk, beczéztettük s az ápolás mellett behegedtek sebei. Jancsi a fogságban megszeliődött; 2 hét múlva levetette villás agancsát és csinos 10-es fejdísz nyert. Megbarátkozott a lovakkal, tehennel s velők egy jászolból abrakol. Ismeretséget kötött a disznókkal is, a vályuhoz is ellátogat, hogy oldalba vágjon egy-egy tolakodó kocszát. Legjobb pajtása a csikó, hanczurozás közben csupa kedvtelésből átugorja; próbálja azt a csikó is, de eredménytelenül. Csak az asszonyt, szabadságának elrablóját gyűlöli, nem is tanácsos szoknyás személyeknek közelébe menni. Most októberben felébredt benne is a „bika“-vér. Ápolóit kivéve, mindenkinek nekimegy, csupán négy lábú pajtásait nem bántja. Honnan került e vidékre? A landoki főerdész kijelentette, hogy a kárpátalji, hercegi vadaskertekből nem való. Bizonyára Gömörből tévedt hozzánk. Máskülönbösen helyszüke miatt eladó a „Jancsi“. — Szepes-Gnézdán, 1901. évi okt. 22-én.

Jurán Vidor.